

Bokredaktör: Gun Berfelt Tel: 08-790 34 80

Kirurgiklassiker i ny tappning

Bertil Hamberger, Ulf Haglund, red.
Frankssons kirurgi. 4:e uppl. 938 sidor. Stockholm: Liber, 1997. Pris ca 1 125 kr. ISBN 91-47-04814-X.

Recensent: Bo Risberg, professor, kirurgiska institutionen, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, Göteborg.

Frankssons kirurgi kom ut första gången 1981 och har varit den ledande svenska läroboken i kirurgi i över 15 år. Boken föreligger nu i sin fjärde upplaga. Redaktörskapet har övertagits av de båda kirurgprofessorerna Bertil Hamberger och Ulf Haglund.

1997 års utgåva har uppdaterats på flera väsentliga områden. Trots att omfånget minskats är det ett massivt verk på strax över 900 sidor. Boken ompäner förutom det som normalt innefattas i traditionell allmänkirurgi (dvs gastro-intestinal-, endokrin-, kärl- och trauma-kirurgi) även thorax-, urologisk kirurgi och neurokirurgi.

Boken har samma traditionella uppläggning av kapitlen som de tidigare upplagorna. De inleds med organutveckling, anatomi och fysiologi, varefter följer genomgång av benigna och maligna tillstånd. Varje kapitel avslutas som regel med ett avsnitt om trauma. Upplägningen är konsekvent och gör att man lätt känner igen sig.

Generellt är kapitlen väl skrivna, håller hög kvalitet och avspeglar principer som gäller idag. De innehåller många detaljer även över mer sällsynta tillstånd. För läsaren på grundutbildningsnivå tror jag dock att det kan vara lite svårt att sova vad som är väsentligt i boken.

Eftersom boken täcker mycket mer än bara den kirurgiska »kärnan» är den utmärkt att använda som uppslagsbok. Lägg därtill ett omfattande register som underlättar botanisering.

Jag är imponerad av klarheten i flera kapitel. Särskilt bra tycker jag kapitlen om bräck, endokrina sjukdomar, thorax- och kärlkirurgi är. Bildmaterialet är rikligt och illustrativt. Ett exempel är bilden över portasystemet och dess förbindelser med kavasystemet. Tyvärr håller inte alla bilder samma höga klass. Jag tror att det hade varit bättre att visa

riktiga röntgen-, datortomografi(CT)- eller ultraljudsbilder i stället för teckningar.

En lärobok i kirurgi måste förmedla kunskap om viktiga livräddande terapeutiska åtgärder. För att underlätta detta bör bildillustrationer användas. Jag saknar bilder över hur thoraxdränage läggs in vid t ex pneumo- eller hemothorax liksom hur en främre lateral torakotomi för tamponad sker.

Solens fläckar skymmer inte dess lyskraft

Även om de flesta avsnitten uppdaterats finns en del som hänger kvar sedan tidigare. Några exempel:

Serafimerlasarettet är väl nedlagt sedan många år. Supp Acetarsol rekommenderas vid hemorragisk proktit, och en detaljerad instruktion ges. Tyvärr finns inte medlet i Fass, och därför tror jag inte att några kirurgkandidater kommer att ta till sig rekommendationen. Vid cerebrala aneurysm har idag endovaskulär behandling etablerats.

Boken är omfattande men tyvärr finns fortfarande inte något kapitel om blödning och hemostas med. Jag saknar vidare ett heltäckande kapitel om trauma. Jag tycker inte att det är bra att trauma behandlas inom respektive organavsnitt såsom nu sker. Helhetsbilden utblir. Det för bland annat med sig att viktiga diagnostiska åtgärder som datortomografi (spiral-CT) och/eller ultraljud inte finns betonade i utredning av t ex buktrauma eller njurtrauma. Trauma täcker en stor del av den akuta kirurgin, och som regel är det bråttom. Avsaknad

av riktiga primära åtgärder medför fatala konsekvenser.

Enligt min mening uppfyller denna klassiker med råge målgruppens behov. Det är en bok man gärna kommer tillbaka till. Boken dominerar den svenska kirurgiboksmarknaden. I jämförelse med en del utländska kirurgiböcker på motsvarande nivå märker man att Frankssons kirurgi har några år på nacken. Layouten andas 80-tal.

Denna klassiker i ny tappning är mycket läsvärd. Liksom solen har Frankssons kirurgi sina fläckar. Men de skymmer på intet sätt dess lyskraft. •

Alltför tunt om gastro- enterologiska undersökningar

Malcolm C Bateson, Ian A D Bouchier. **Clinical investigations in gastroenterology.** 244 sidor. Dordrecht-Boston-London: Kluwer Academic Publishers, 1997. Pris \$ 99. ISBN 0-7923-4391-3.

Recensent: Ulrika Bromé, docent, överläkare vid Gastrocentrum, Hud-dinge sjukhus, Stockholm

Denna bok är skriven av två välkända engelska gastroenterologer. Bokens mål är att presentera en genomgång av basala gastroenterologiska undersökningar. Målgruppen är dels AT-läkare och doktorer utan specialkunskap i gastroenterologi, dels gastroenterologer och personal som utför gastroenterologiska test.

För bred målgrupp

Kanske är det för att boken har en så bred målgrupp som det är svårt att riktigt förstå hur den skall användas. I boken ges en ambitiös och lättläst genomgång av olika gastroenterologiska undersökningar, såväl blodprov, belastnings- och röntgenundersökningar, som endoskopi. Men hur boken skall utnyttjas av en nybliven AT-läkare som står framför en patient som har ont i magen eller blod i avföringen är svårt att förstå. Om AT-doktorn beslutar att göra en undersökning så går det naturligtvis att slå

upp i boken hur undersökningen går till, men huruvida den undersökningen hon planerar är bättre eller sämre än någon av alla de andra som finns saknas det oftast information om.

Det skulle vara bra att få en genomgång av vilka diagnostiska test som finns vid olika diagnoser eller symtom, vad undersökningen kostar, vilka risker som finns för falskt positiva respektive falskt negativa resultat osv. Önskvärd vore också en presentation av vilka diagnostiska kriterier som finns vid olika sjukdomar. Genom att olika undersökningars betydelse vid diagnostiken inte graderas kan man från denna bok ledas att tro att man vid celiaki kan ha glädje av att göra HLA-typning för att ställa diagnosen celiaki. Diagnosen celiaki bör allt baseras på tunntarmsbiopsi, att det finns en association till HLA-A1 och B8 kan vara av patogenetiskt intresse men inte av diagnostiskt värde.

Dåligt uppdaterad

För målgruppen gastroenterologer, som jag själv representerar, känns boken tunn. För en gastroenterolog är vardagen fylld av vackra färgrika bilder från endoskopiundersökningar och histologiska avsnitt, och i denna bok beskrivs endoskopi och leverbiopsi utan att en enda bild visas. Det känns inte bara färglöst utan även opedagogiskt.

Köper man en modern lärobok så är det önskvärt att få de senaste referenserna. I denna bok har man valt att framför allt hänvisa till originalstudierna av olika undersökningar och inte till de senaste referenserna. Detta gör att majoriteten av alla referenser i boken är från 1970- och -80 talen, endast några få referenser från mitten av 90-talet finns med. Det är inte bara referenserna som känns gamla, även en del kunskap skulle behöva fräschas upp. I avsnittet om alkohollevverskada nämns inte ens CDT som en användbar biokemisk markör för att påvisa alkoholöverkonsumtion. Vid diagnostik av virala hepatiter borde åtminstone något nämnas om värdet av PCR-undersökningar.

Viss funktion som uppslagsbok

Men visst kan man ha glädje av boken. Det är inte lätt, ens som gastroenterolog, att hålla i huvudet hur alla belastningar och undersökningar man skickar sina patienter på går till och vilka förberedelser som behövs, och i boken finns oftast en förtjänstfull presentation av sådana detaljer. Den kan där fungera som en bra uppslagsbok. •

Känslans intelligens lika viktig som hög IQ

Daniel Goleman. **Känslans intelligens. Om att utveckla vår emotionella kapacitet för ett tryggare och mänskligare samhälle.** 424 sidor. Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1997. Pris ca 310 kr. ISBN 91-46-17036-7.

Recensent: Ulla Söderström, allmänläkare, Umeå.

Daniel Goleman är doktor i psykologi och vetenskapsjournalist på The New York Times med ämnena beteendevetenskap och hjärnforskning som specialitet. Han har tidigare publicerat flera böcker, men »Känslans intelligens» är den första som översatts till svenska. Undertiteln är »Vår emotionella kapacitet för ett tryggare och mänskligare samhälle».

Emotionell begåvning ger framgång

Författaren ser som sin uppgift att vederlägga den allmänna meningen att intelligens, hög IQ, skulle vara den starkaste faktorn när det gäller framgång i livet. Den traditionellt uppmätta intelligensen omfattar ju endast ett smalt band av språkliga och matematiska färdigheter. Han visar med stöd av forskning som bedrivits inom området att det han kallar »känslans intelligens» – »emotionell intelligens» – är minst lika viktig. Med »emotionell intelligens» menar författaren: att ha kontakt med sina egna känslor, att kunna hantera sina egna känslor och uttrycka dem på lämpligt sätt, att kunna motivera sig själv och utöva känslomässig självkontroll – att kunna uppfatta känslor hos andra – att känna empati, att kunna skapa och bevara relationer, vilket bygger på förmågan att förstå och kunna hantera andra människors känslor. Forskningsresultat visar att människor som är emotionellt begåvade har ett övertag inom alla områden i livet.

Författaren går igenom olika samhällsområden där han menar att »känslans intelligens» har en avgörande betydelse: i familjen, skolan, arbetslivet, sjukvården. Han lägger tyngdpunkten

vid att visa hur man genom att tidigt ge barn emotionella kunskaper bör kunna förebygga många av de negativa tendenser som kan ses i västerländska samhällen i dag, såsom ökad frekvens splittade familjer, asocialitet, aggressivt våld, drogmissbruk, ungdomsbrottslighet och rasdiskriminering.

Undervisningsämne i USA

Skolans ansvar har blivit speciellt stort, eftersom den träning i emotionella färdigheter som borde följa barn ända från spädbarnsåldern idag blir försummad i allt fler familjer där föräldrarna själva inte har den emotionella kompetens som behövs, en brist som accentuerats av dåliga sociala förhållanden. Vid vissa skolor i USA har man påbörjat undervisning i emotionell förmåga.

Känslor kan tränas upp

Det som kan vara av speciellt medicinskt intresse i den här boken är redogörelsen för neurofysiologin bakom våra sinnesintryck och känslor, och hur man med den kunskapen som bakgrund kan bygga upp en träning som gör att reaktionsmönster kan förändras. I ett kort kapitel om psyke och hälsa redogörs för forskningsresultat som visar hur immunologiska processer kan påverkas av känslor. När det gäller sjukvården varnar författaren för att man i en pressad ekonomi inte ger sig tid vare sig för utbildning och träning i empatisk förmåga eller hänsynstagande till patienters känslor och upplevelser. Att försumma detta kan på sikt leda till att vårdtider förlängs och att sjukvården fördyras.

Aktuell forskning

Boken är en sammanfattning av var man står idag forskningsmässigt inom det aktuella området, och den innehåller utförliga litteraturreferenser. Den är intressant och lättläst, men eftersom författaren behandlar samma ämne inom många samhällsområden blir det också en hel del upprepningar. Jag tror att boken skulle ha vunnit på att koncentreras. Den läsare som följer med inom det här området kommer troligen inte att tillföras så mycket nytt. Personligen tycker jag inte att »känslans intelligens» är ett bra uttryck. Varför inte behålla ordet intelligens för det vi brukar mena med det och försöka hitta ett nytt uttryck? »Intelligens» uppfattas ju allmänt som något en gång för alla givet, men författarnas budskap är att »känslans intelligens» är en färdighet som kan och bör utvecklas! •